

Kurdi Imre versei

Feljegyzések
A. számára

Karcsú acél- és vasbeton-szerkezetekre akasztja fel magát az éjszaka.

A közhelyszerű lebegés, a félálom — mindez egyszerű és pátosztalan.

Kipusztulok magamból, bár később is ugyanekkora helyet foglalok majd.

Önarckép hátulról

Ahogy időnként kirajzolódom hátulról és csak kontúrokkal aztán eltűnök megint összekuszálódnak a vonalak ahogy így hátulról egy fej látható, kicsit esetlegesen

épp csak sejthető, hogy én nem tudni biztosan.

Négy szám — rövid idő nem). Ezek után Balog József és Szijj Ferenc verseit pontosabban az időt, a Bölcsész kimúlása és a Harmadkor, az új folyam megszületése sem köthető azonos időponthoz. A lényeg: folyóirat született a szegedi bölcsészkaron, jól szerkesztett, határozott irányítás alatt álló periodika.

A Harmadkor negyedik számáról: Cselényi Béla három közlhető versével kezd, és ezzel egyrészt illeszkedik a magyar folyóiratok versáradatának szürke hullámaihoz, másrészt pedig „belövi” az olvasót: körülbelül ilyen teljesítmény várható az itt közölt költőkről, s valóban Arany László: A költemény című verse kezdetleges költészeti-azonosításokat hoz, pszichopata-szutrájában pedig fegyvert nyújt át kritikusának: „nem feltétlenül / szükséges, hogy egy művész / értesse saját művészetét”. Kovács András Ferenc Francia kapcsolatok című opusa egyszerűen túlírt, Tatár Sándor sem képes meggyőzni, hogy ezt éppen így. (Nem értem például, hogy miért kell a szabadság angyalának még púposnak is lennie.) Kurdi Imre Napéjgyenlősége a honi irodalom ráolvasó, csujjogató, doromboló típusú gyenge imitációinak új példánya. Nagy Attila Kristóf utolsó két, jó sorához körített egy verset (aligha-

mat, a zafir az erényt, az ónix az erőt, a befill a fejedelemséget, a rubin az arkangyalokat, a smaragd pedig az angyalokat. A drágakövek nyelve sokoldalú, minden kő több igazságot is jelöl, amely függ a kiválasztott értelmezés; szokástól és a környezetől, ahol a kövek megjelennek. És ki határozza meg, hogy mi a helyes értelmezés és összefüggés? Te tudod ezt, fiú, hisz tanították neked: a hatalom eldöntötte, és ez a legbiztosabb magyarázó, az ő tekintélye a legnagyobb, és így a legszentebb mindenképpen közölt.”

Már Agoston (megh. 430) leírta, hogy a látható valóság jelekből áll, amelyek magasabbra, az isteni igazságra mutatnak. Később a tradíció azt tanította, hogy Isten szava a természetben rejtőzik, és úgy olvasható, akár a könyvek. Az érzékelhető valóságban mindennek jelentése van, de nem önmagában, hanem tükrözve Isten világtervét.

Az II nome della rosa-ban Eco képet alkot az egyházból, amelynek valóságos hatalma, képessége arra, hogy megőrizze a jeleket és azok megengedett jelentéseit — összeomlott és kényszerre változott. A regényben mindenekelőtt Jorgé képviseli ezt a konzervatív szellemet, amely el akarja rejteni a tudást, hogy ingadozó hatalmát megőrizze, és kész kínzásokhoz folyamodni, embereket máglyahálálra ítélni, hogy elérhetetlen maradjon számukra a tudás. Ez a vak öregember, akiről a történet folyamán kellemtelen dolgok derülnek ki, hatalmával képes a kolostor könyvtárában őrzött szellemi értékeket elzárni. Szerinte a kolostor feladata nem az, hogy kutatásokat végezzen, hanem, hogy megőrizze mindazt, ami Istentől származó az idők kezdete óta. Ahogy Umberto Eco, egy másik öreg szerzetes mondta egy alkalommal Adsonnak: „Az Úr ismeri a dolgokat, a mi dolgunk csak tisztelni az Ő tudását.”

William egyszerű céloz Adsonnak, tanítványának a jelölés mesteriségére (amelyet később szemiotikának neveznek el), miszerint a világmindenség beszédesebb, mint amennyire az egyházatyák érteni engedik: „nem-

csak alapvető dolgokról beszél (ilyenkor a homályos beszélt nyelvet használja), hanem a változó dolgokról is szól, és olyankor beszéde mindig érthető.” Ezzel arra akar emlékeztetni, hogy a világ talán nem is csak jelek összessége, ahogy azt Agoston tanította. Az ember maga teremtette kultúráját: maga elemelte környezetét, maga adott a dolgoknak nevet a jelek segítségével (és Isten segítségével, ténny hozzá Feuerbach) alakította a világot a saját képére.

A kulcs, a kód az igazság átlátásához nincs meg a vak tekintélyhitben, a családhatatlanná nyilvánított Bibliában, csak az ember fáradtságos erőfeszítésében, hogy megértse önmagát és kultúráját. A tudás az uralkodó igazságok megkérdőjelezésén alapszik, és e kétkedés magja a nevetésben rejlik, a valóság könyörtelen kifordításában. Így William és Jorge vitája a hatalomról egyben vita a nevetés szerepéről a kultúrában.

A nevetés alapvetően lázadó: ellenállhatatlanul behatol a kódok közé, és darabjaira bontja a jelrendszeret. Jorgé érti ezt, ezért rejtegeti a könyvtárban Arisztotelész Poeticájának eltűntnek hitt, a komédiáról írt második részét. Mivel Arisztotelész filozófus — gondolja Jorgé —, művein keresztül tanítani lehetne a művelt embereknek azt, hogyan lehet a valóság kifordítását törvényteleníteni. Az igazi veszélyt a fennálló társadalmi rend számára nem a lázadó paraszta jelentik: hanem az értelmiség, amely felszabadult a félelem alól, amivel a régi világrend életben tartotta magát.

William választ Jorgénak így lehetne értelmezni: „mindenről lehet beszélni”. Beszélni kell mindenről, nevetni kell mindenben, kérdezni kell újra meg újra, hogy mi is a róza és a róza neve közötti kapcsolat. Jorgenak erre biztos válasza volt, amelyet a keresztény jelteória kínált neki. William ehelyett arra ítélt, hogy újra és újra rákérdezzen a dologra, a végképp feleletben való remény nélkül. Az ő végzete — és

csak alapvető dolgokról beszél (ilyenkor a homályos beszélt nyelvet használja), hanem a változó dolgokról is szól, és olyankor beszéde mindig érthető.” Ezzel arra akar emlékeztetni, hogy a világ talán nem is csak jelek összessége, ahogy azt Agoston tanította. Az ember maga teremtette kultúráját: maga elemelte környezetét, maga adott a dolgoknak nevet a jelek segítségével (és Isten segítségével, ténny hozzá Feuerbach) alakította a világot a saját képére.

A kulcs, a kód az igazság átlátásához nincs meg a vak tekintélyhitben, a családhatatlanná nyilvánított Bibliában, csak az ember fáradtságos erőfeszítésében, hogy megértse önmagát és kultúráját. A tudás az uralkodó igazságok megkérdőjelezésén alapszik, és e kétkedés magja a nevetésben rejlik, a valóság könyörtelen kifordításában. Így William és Jorge vitája a hatalomról egyben vita a nevetés szerepéről a kultúrában.

A nevetés alapvetően lázadó: ellenállhatatlanul behatol a kódok közé, és darabjaira bontja a jelrendszeret. Jorgé érti ezt, ezért rejtegeti a könyvtárban Arisztotelész Poeticájának eltűntnek hitt, a komédiáról írt második részét. Mivel Arisztotelész filozófus — gondolja Jorgé —, művein keresztül tanítani lehetne a művelt embereknek azt, hogyan lehet a valóság kifordítását törvényteleníteni. Az igazi veszélyt a fennálló társadalmi rend számára nem a lázadó paraszta jelentik: hanem az értelmiség, amely felszabadult a félelem alól, amivel a régi világrend életben tartotta magát.

William választ Jorgénak így lehetne értelmezni: „mindenről lehet beszélni”. Beszélni kell mindenről, nevetni kell mindenben, kérdezni kell újra meg újra, hogy mi is a róza és a róza neve közötti kapcsolat. Jorgenak erre biztos válasza volt, amelyet a keresztény jelteória kínált neki. William ehelyett arra ítélt, hogy újra és újra rákérdezzen a dologra, a végképp feleletben való remény nélkül. Az ő végzete — és

csak alapvető dolgokról beszél (ilyenkor a homályos beszélt nyelvet használja), hanem a változó dolgokról is szól, és olyankor beszéde mindig érthető.” Ezzel arra akar emlékeztetni, hogy a világ talán nem is csak jelek összessége, ahogy azt Agoston tanította. Az ember maga teremtette kultúráját: maga elemelte környezetét, maga adott a dolgoknak nevet a jelek segítségével (és Isten segítségével, ténny hozzá Feuerbach) alakította a világot a saját képére.

A kulcs, a kód az igazság átlátásához nincs meg a vak tekintélyhitben, a családhatatlanná nyilvánított Bibliában, csak az ember fáradtságos erőfeszítésében, hogy megértse önmagát és kultúráját. A tudás az uralkodó igazságok megkérdőjelezésén alapszik, és e kétkedés magja a nevetésben rejlik, a valóság könyörtelen kifordításában. Így William és Jorge vitája a hatalomról egyben vita a nevetés szerepéről a kultúrában.

A nevetés alapvetően lázadó: ellenállhatatlanul behatol a kódok közé, és darabjaira bontja a jelrendszeret. Jorgé érti ezt, ezért rejtegeti a könyvtárban Arisztotelész Poeticájának eltűntnek hitt, a komédiáról írt második részét. Mivel Arisztotelész filozófus — gondolja Jorgé —, művein keresztül tanítani lehetne a művelt embereknek azt, hogyan lehet a valóság kifordítását törvényteleníteni. Az igazi veszélyt a fennálló társadalmi rend számára nem a lázadó paraszta jelentik: hanem az értelmiség, amely felszabadult a félelem alól, amivel a régi világrend életben tartotta magát.

William választ Jorgénak így lehetne értelmezni: „mindenről lehet beszélni”. Beszélni kell mindenről, nevetni kell mindenben, kérdezni kell újra meg újra, hogy mi is a róza és a róza neve közötti kapcsolat. Jorgenak erre biztos válasza volt, amelyet a keresztény jelteória kínált neki. William ehelyett arra ítélt, hogy újra és újra rákérdezzen a dologra, a végképp feleletben való remény nélkül. Az ő végzete — és

Hétköznapi pegazus (Fuksz Lehel rajza)

Gondolatok Umberto Eco Il nome della rosa című regénye alapján

1919-ben jelent meg a holland kultúrtörténész, Johan Huizinga műve, A középkor alkonya, századunk középkorkutatásának egyik klasszikus alkotása. Az 1300-as illetve 1400-as évek francia és holland kultúráját vizsgálva Huizinga választ kívánt adni a humanista tudósokat foglalkoztató ún. reneszánszproblémára: honnan ered és milyen jellegű volt az a változás, amely ezekben az évszázadokban végbe ment az európai kultúrában.

A középkor szimbolista világképét vizsgálva alakította ki saját véleményét Huizinga. Miután a keresztény hit uralkodóvá vált, a következő évszázadokban kialakította sokoldalú szervezetét, amely az ún. analógia-entis gondolatán alapult; minden érzékelhető csupán a magasabbhoz, az isteni igazsághoz mérve volt érthető, így pl. a dió nem csupán dió volt, hanem maga Krisztus is. „A zöld réteg, ami befedi, az az ő húsa, emberi volta, a kérge a keresztfa, a magja Krisztus rejtett istensége.” — ahogy a misztikus St. Victorin Ádám vélte. Az emberi kéz alkotását is beillesztették ebbe az egységbe; a maga módján tanúskodnia kellett a teremtetéről. „Az ágát hordozó” ember képe éppúgy emlékeztet a krisztusi csodatételre, mint ahogy a gótikus székesegyház formája a keresztény „megváltástörténet” szakaszaira.

Az 1300—1400-as években Huizinga szerint ez a rendszer már „túlértett”, a szimbólumok száma „felduzzadt”, értelmezési lehetőségeik köre megnőtt. Az egész csodálatos rendszer — amely olyan művekben érte el tetőpontját, mint Jean de Meunin és Guillaume de Lorris Roman de la Rose-ja (1200-as évek) és Dante Divina Comedia-ja — elkezdett belülről összeomlani. A szimbólumok összekeveredtek, egymásba fonódtak, bonyolulttá váltak; a szerkezet jelentését veszítette és pusztulni kezdett. Valamikor az 1500-as években az új ember megjelent a szimbólumok hatalmas tömege mögül, hirdette, hogy ő maga a fontos, s nem egy láthatatlan terv játéktárgyja. Az emberi

legjobból jött létre a tiszta érték, mint olyan, ahogyan pl. Michel de Montaigne (megh. 1592.) hirdette.

Ezt a „középkor alkonyát” vizsgálta az olasz szemiotikus és középkorkutató, Umberto Eco (sz. 1932.) is mintegy négy éve megjelent regényében, az Il nome della rosa-ban. De míg Huizingát elsősorban a középkori szimbólumok, és az azok formálta rendszer érdekelte, addig Eco azokra az erőkre összpontosította figyelmét, amelyekkel a jeleket alakítják, őrzik, használják. Mindezenelőtt az a kérdés áll az előtérben, hogyan lehet ezeket használni a hatalom eszközeként.

El kell ismerni, hogy az Il nome della rosa sok mindent tartalmaz, miként azt a nagy elismerés is mutatja, amit az olvasók és tudósok körében kiváltott. A műben többek között felfedezhető a hagyományos detektívregény, tanulmány a teológiáról vagy a szillogisztikáról, esszé a nevetés filozófiájáról, napjaink világhelyzetének szimbolikus leírása, sőt még a hagyományos regényforma „postmodernista” magyarázata is. Az il nome della rosa lehet mindez és minden egyéb, ahogyan ez a „nyitott művészet” első teoretikusától el is várható. (Opera aperta, 1962.)

Véleményem szerint az Il nome della rosa mégis elsősorban egy szemiotikus alkotása. (...)

Eco egészen pontosan rögzítette a mű történetét. 1327-ben az Avignonban babiloni fogságban élő, de a francia királyra támaszkodó XXII. János pápa és IV. Lajos császár hívei között éles viszály támadt, aminek következtében mindkét oldalon fellebbantak a máglyák. A viszályt kioldozták a ferences és domonkos szerzetesrendek közötti teológiai vita volt, arról, volt-e Krisztusnak és az apostoloknak ingatlanvagyona vagy sem. A ferencesek szegénységet dicsérő gondolatai gyorsan nagy visszhangra találtak: könnyű belátni hogy ezt a — vagyont mindig igénylő — katolikus egyház veszélyes tévtannak látta (és lehetséges felkelésnek). A pápa által eretneknek bélyegzett fe-

rencések kénytelenek voltak a császár oltalmát keresni.

IV. Lajos udvara megtelt a kor radikális gondolkodóival, akik közül az utókor számára is ismert maradt talán Padova; Marsilius, A béke védője című mű szerzője, és a filozófus William Occam, a nominalizmus előfutára. E két ember barátjának és hozzájuk hasonlóknak teremt meg Eco William Baskerville angol ferencesrendi szerzetest, akit ironikával és tanítványával, Melkili Adsonnal (ő a mű elbeszélője) együtt elküld a nem létező casali bencés kolostorba, hogy véghez vigye fontos feladatát. Célja, hogy közvetítőként működjön közre az 1327 novemberének utolsó hetében tartott tárgyaláson, ahol a császár és a pápa delegációja találkozott egymással. (...)

A feladat elvégzésén kívül még Williamre vár, hogy feltárja a kolostorban történt titokzatos gyilkosságok rovatát, s ezen keresztül szellemi csatába szálljon a kolostor könyvtárában maradt, vak órével, Jorge Burgosszal.

Ez a regény vezérfonala. A William és Jorge közötti szóbeli, összecsapások során, melyek az egész könyvön át folytatódnak, találkozunk a középkor híres, ún. universalis-vitájával: Jorge számára a világ jelenségeinek sokfélesége valójában tiszta egység, Istentől eredő és Istentől visszatérő, egy és ugyanazon lényeg: William — csakúgy, mint Occam — nominalista, számára a közfelfogás csupán nevek halma, a világ dolgainak és jelenségeinek sokfélesége valóságos, de nem Istentől eredő. (...)

A középkor feltárásnál fontosabb a gondolkodó ember szerepének vizsgálata, abban a helyzetben, amikor a régi világ összeomlik, és az azt támogató jelképek elvesztik jelentésüket.

A középkorban uralkodó jelteória kifejtését Eco a kolostor apátjával mondhatja el, amikor az Williamot és Adsonat a kincseskamra drágaköcsodáihoz vezeti: „A türkiz a boldogságot jelenti, a szardonix a Szeráfot, a topáz a Kerubot, a jaspiskó a trónt, a krizolit az uradal-